

סוכה מט

משה שווערד

1. רש"י סוכה דף מח/ב
אלא כדי שלא יראה פגום - מפני הכבוד:

2. רשימות שיעורים | גריד"ס

שם. בגמ' – שלא יראה מזבח פגום. דו"ל רש"י מפני הכבוד עכ"ל. יתכן שהוא מפני כבוד הכהנים שמוטלת עליהם שמירת המקדש ובכלל זה שלא יפגם המזבח – ועכשיו שנפגם נכשלו בשמירה – ויתבזו אם הפסול יראה לרבים.

3. קרבן העדה מסכת סוכה פרק ד

שלא יהא נראה כפגום. כלומר לא שיהא כשר לעבודה בסתימה זו אלא שאין כבודו של מזבח שיהא נראה כפגום ולא היה אפשר לתקן לגמרי שהרי ביום טוב היה:

• בשם הגריד: ואפילו תקנו לא יועיל-דצריך לחנכו ע"י הקרבת תמיד של שחר

4. רשימות שיעורים | גריד"ס

דף מ"ט ע"א. בענין מזבח ואבני היכל לרמב"ם.

✓ **(א)** עיין ברמב"ם (פ"ב מבית הבחירה הלי"ז) דו"ל: ארבע קרנות של מזבח ויסודו ורובעו מעכבין וכל מזבח שאין לו קרן יסוד וככש וריבוע הרי הוא פסול שארבעתן מעכבין עכ"ל. יש להעיר על כפל לשון הרמב"ם דלכאורה בלתי מובנת, ועוד צ"ע למה מזכיר את דין הכבש דוקא בחלק השני של ההלכה ולא בחלק הראשון.

✓ **ונראה** ששונה דין הכבש מדיני קרן. רבוע ויסוד. דיני הקרן, רבוע ויסוד חלים בחפצא של המזבח: בלי קרן. רבוע, ויסוד יש חלות פסול חפצא במזבח. לעומת זה כבש אינו דין בחפצא של המזבח אלא בעליית הכהן ע"ג המזבח שאסור לו לעלות עליו במעלות. לפיכך מחלקו רבינו מג' דברים האחרים⁴⁷.

(ב) כתב הרמב"ם (פ"ב מבית הבחירה הלי"ז) דו"ל: אבל מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אינן מעכבין עכ"ל. וצ"ע, דו"ל בפ"ב מבית הבחירה (הל"ג): מדת המזבח מכוונות הרבה וצורתו ידועה איש מאיש

כוי ואין להוסיף על מדתו ולא לגרוע ממנו עכ"ל. הסתירה בולטת.

ונ"ל דהרמב"ם סובר דמדות המזבח כפני עצמן אינן מעכבות אבל צורת המזבח מעכבת. שינוי כמדות המשנה את צורת המזבח פוסל את המזבח ולא ענוי אחר, ושנוי צורה תלוי ביחס בין האורך, הרוחב וקומת המזבח. גודלו של המזבח אינו מעכב אבל כשיש שנוי ביחס המדות של האורך הרוחב וקומה בין זו לזו יהיה שינוי בצורה והמזבח נפסל. (תירוץ זה שמע רבינו שליט"א מפי הגאון ר' מנחם קרקובסקי זצ"ל המגיד מישרים דווילנא בשם הנצי"ב זצ"ל).

5. רישב"א על סוכה דף מט/א

אמר רבה בר בר חנא אר"י שיתין מששת ימי בראשית נבראו ק"ל דהא א"ר יוחנן לקמן שיתין שכרה דוד [1] י"ל אמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן [2] א"נ שנבראו מששת ימי בראשית ונסתמו ובא דוד וכראו:

6. מהרש"א על סוכה דף מט/א

בראשית א"ת בראשית אלא ברא שית כו'. ... ומיניה למדנו לתרץ דאין כאן פלוגתא דאמוראי אליבא דר"י כמ"ש התוס' אלא דשיתין דהכא לאו היינו שיתין דהתם דשיתין דהכא הוא חלל שתחת המזבח כו' כפרש"י והם היו מחוללין עד התהום ונבראו מו' ימי בראשית [3] ושיתין דהתם דזר דוד הם יסודות כותלי בהמ"ק ואין להם שיתוף אלא בשמם שנקראו שניהם שיתין ...

7. ספר דרך חיים - פרק א משנה יח

ונזכרו שלשה עמודי העולם שהם התחלת העולם בתחילת בריאת העולם, דכתיב בראשית ובמדרש (ב"ר פ"א) אין ראשית אלא תורה שנאמר ה' קנני ראשית דרכו הרי נזכר העמוד הזה שהוא עמוד הראשון. וכן נרמז העבודה במלת בראשית כדאמרין בסוכה בפרק החליל (מ"ט ע"א) תניא רבי ישמעאל אומר אל תקרי בראשית אלא ברא שית שיתין מששת ימי בראשית נבראו שנאמר חמוקי ירכיך כמו חלאים חלולים ומנוקבין עד התהום, הרי לך כי נרמז בזה המזבח שעליו העבודה כי השיתין מן המזבח, ואם לא כן שבשביל זה הוזכר למה הוזכר כאן ומה ענינו לכאן, אלא כי זה הוא עמוד העולם אשר עליו עומד מצד התחלת העולם, ועוד דרשו במדרש (ב"ר שם) שבשיל זכות חלה מעשר ובכורים נברא העולם שנאמר בראשית ברא אלהים אין ראשית אלא חלה שנאמר ראשית עריסותיכם ואין ראשית אלא מעשר שנאמר ראשית דגנך ואין ראשית אלא בכורים שנאמר ראשית בכורי אדמתך וגומ', ולמה בשביל אלו שלשה דברים נברא העולם, אבל אלו שלשה דברים הם מה שהאדם נותן לאחרים משלו שהם חלה מעשר ובכורים, ולא אמרו שבשיל מתנות עניים כי אין זה דומה למתנת עניים לפי שהוא עני ודבר זה כמו צדקה נחשב, אבל מה שנותן מעשר ללוי וחלה לכהן אין זה מתנת עניים, וכן בכורים שנותן לכהן דבר זה נחשב גמילת חסד כי גמילת חסד בין לעניים ובין לעשירים, וזהו עמוד ג' שהעולם עומד עליו, ולכך בזכות אלו נברא העולם כי דברים אלו עומד אל העולם, הרי כי שלשה עמודים נרמזו במלת בראשית, ויתרוץ לך למה בזכות חלה ומעשר נברא העולם אלא שהוא גמילות חסדים שהוא התחלת העולם, הרי כי נזכרו כל שלשה עמודים בתורה בתחילת הבריאה:

8. תפארת ישראל - יכין מסכת מידות פרק ג

(כח) שבו יורדין לשית. שמגביהין הטבלא על ידי הטבעת שבו ויורדים משם בסולם אל החלל הקטן שתחת היסוד שם שנקרא שית [כלעיל סי' כ"ה] ששותתין לשם הדמים ששפכו באותו קרן [ונקרא זה החלל שית על שם ששותתין לשם הדמים, כמו שגם מטעם זה נקרא גם החלל האחר שתחת המזבח שמיוחד לנסכים שיתין על ששותתין לשם הנסכים שזה הטעם מסתבר, טפי מדנימא שלהכי נקרא שיתין על שהושתת מראשית בריאת עולם, ואף על גב שבאמת כך היה (כסוכה מ"ט א'), על כל פנים לא מפני כך נקרא שיתין, ורק באבן שבקודש קדשים אמרינן בש"ס (יומא נ"ד ב') דמה"ט נקרא האבן שהוא שתייה שממש הושתת העולם, אבל שית ושיתין שתחת המזבח, שניהן על שם שתיתה נקראו, דהיינו שתיתה הדם והיין, ונקרא זה שית וזה שיתין כדי לסמן כל אחד יפה]:

9. אור שמח הלכות תמידין ומוספין פרק י הלכה ת

מדברי רבינו שלא הזכיר הך דריש לקיש בסוף לולב וערבה (סוכה מ"ט ע"ב) דפוקקין היו השיתין משום שנאמר הסך נסך שכר, לשון שכרות יעו"ש, מורה דרבינו מפרש דאין זה פרט מדיני ניסוך היין, רק ר"ל סמך על דרשא דר' נתן בספרי (פנחס פי"ב - פי"ט) ובריש תענית (ג' ע"א) הסך נסך בשני נסוכין הכתוב מדבר, אחד נסוך המים ואחד נסוך היין, וזה בעת החג, ולזה בעי שכר שפוקקין השיתין, ומפרש רבינו שזה משום שמחה שהיו עושין בחג, לפי שנאמר ושמחתם, ואינו שייך להלכות ניסוך כלל, רק שכר אתי ללא מזוג (ספרי נשא פכ"ג). ולכן מחזור גירסת הדקדוקי סופרים מכת"י בזמן (שמן) [שהן] מנסכין מים פוקקין היו השיתין, וכל עניני השמחה בפרט לא הזכיר רבינו כלל, יעוין הלכות לולב:

10. ספר בניהו בן יהוידע על חגיגה דף ג/א

שם בת נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב. ... ובני ידידי כה"ר יעקב פירש, כי המשפיע נקרא זכר, והנשפע נקרא נקבה, הן בגשמיות הן ברוחניות, ואברהם אבינו ע"ה היה ראשון בהשפעה ללמד תורה ומצות, דכתיב [בראשית י"ח י"ט] כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמו דרך ה' וכו', לכן הוא נקרא בשם נדיב לשון זכר, וכל זרעו הבאים אחריו נקראים בשם בת, שנשפעים ממנו, שהוא המצוה הראשון, אבל הוא לא למד מאביו כלום אלא מאליו ועצמו בהופעת רוח הקודש, עכ"ד נר"ו:

11. משך חכמה על שמות פרק כג פסוק יז

(שמות לד, כד) לזה אמר מה יפו פעמך בנעלים כו' (שה"ש ז, ב) מה נאין רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל (סוכה מט:)) בתו של אברהם אבינו, פירוש שנוסה בעשר נסיונות, וכה"א נדיבי עמים כו' עם אלוקי אברהם (תהלים ס"פ מז) שהיא תחלה לגרים, פירוש דאין מקבלים גרים בימי דוד ושלמה (יבמות כד:)) ורק מיגר אתך שבשפלות ישראל מתגייר ומתגורר עם ישראל זהו גר הצדק ועליך יפול, וזה נדיבי עמים עם אלוקי אברהם שמוספין בנסיון כאברהם אבינו ודו"ק.

12. מהרש"א על סוכה דף מט/ב

... אבל בהאי קרא לענין עליה ברגל מ"ט קראן בת נדיב דהיינו בת אברהם ולא בת יצחק ויעקב וי"ל שגם הוא תחלתן של עולין למקום המקדש להר ה' יראה להקריב שם בנו יצחק והקריב עולה תחתיו:

13. תניא: איגרת הקודש פרק י

והנה לפי שהמצות ניתנו לנו ע"י התלכשות במדת גבורה וצמצום ההארה כו' לכן **רוב המצות יש להן שיעור מצומצם** כמו אורך הציצית י"ב גולדין והתפילין אצבעים על אצבעים ומרובעות דוקא והלולב ד"ט והסוכה ד"ט והשופר טפח והמקוה מ' סאה וכן בקרבנות יש להן שיעור מצומצם לזמן כמו כבשים בני שנה ואילים בני שתיים ופרים כו' **וכן במעשה הצדקה** וגמ"ח בממונו **אף שהוא מהעמודים שהעולם עומד עליהם וכדכתיב עולם חסד יבנה אפ"ה יש לה שיעור קצוב חומש למצוה מן המובחר ומעשר למדה בינונית כו'** וזה נק' חסד עולם פי' חסד אל כל היום המתלבש בעולמות עליונים ותחתונים ע"י אתערותא דלתתא היא מצות הצדקה וחסד שעושים בני אדם זה עם זה ולפי שהעולם הוא בבחי' גבול ומדה מהארץ עד לרקיע ת"ק שנה וכן מרקיע לרקיע כו' ושית אלפי שני הוי עלמא כו' **לכן ניתן שיעור ומדה גם כן למצות הצדקה והחסד שבתורה כמו לשאר מצות התורה אך היינו דוקא לשומר התורה ולא סר ממנה ימין ושמאל אפילו כמלא נימא אבל מי שהעביר עליו הדרך ח"ו** מאחר שהעוה דרכו לתת מגרעות בקדש העליון שגרע ערכו בבחי' המשכתו מה שהיה יכול להמשיך מבחי' א-להות והארת האור מאור א"ס ב"ה אילו היה שומר התורה ומקיימה כהלכתה הרי מעוזה זה לא יוכל לתקן כ"א בהמשכת האור העליון שלמעלה מהעולמות ואינו מתלבש בהן הנק' חסד עילאה ורב חסד לפי שמאיר ומתפשט בבחי' א"ס בלי גבול ומדה מאחר שאינו מצומצם תוך העולמות אלא בבחי' מקיף עליהן מלמעלה מריש כל דרגין עד סוף וכו' וכשהאדם ממשיכו למטה במעשיו ואתעדל"ת אזי אור עליון זה מאיר ומתפשט תוך העולמות ומתקן כל מעוזה וכל מגרעות שניתנו בקדש העליון ומחדש אורן וטובן ביתר שאת ויתר עז בבחי' אור חדש ממש לכן אמרו במקום שבע"ת עומדין וכו'. והנה עיקר התשובה הוא בלב כי על ידי החרטה מעומקא דלבה מעורר עומק אור העליון הזה אך כדי להמשיכו להאיר בעולמות עליונים ותחתונים צריך אתעדל"ת ממש בבחי' מעשה דהיינו מעשה הצדקה וחסד בלי גבול ומדה דכמו שהאדם משפיע רב חסד פי' ח"ס דל"ת דהיינו לדל ואביון דלית ליה מגרמ' כלום ואינו נותן גבול ומדה לנתנתו והשפעתו. כך הקב"ה משפיע אורו וטובו בבחי' חסד עילאה הנק' רב חסד המאיר בבחי' א"ס בלי גבול ומדה תוך העולמות עליונים ותחתונים שכולם הם בבחי' דל"ת אצלו יתברך דלית להון מגרמיהון כלום וכולא קמיה כלא חשיבי ועי"ז נתקנו כל הפגמים שפגם האדם בעוונותיו למעלה בעולמות עליונים ותחתונים. וה"ש עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח לפי שהקרבנות הן בבחי' שיעור ומדה וגבול. **משא"כ בצדקה שיוכל לפזר בלי גבול לתקן עוונותיו. ומ"ש המכובז אל יכזבו יותר מחומש היינו דוקא במי שלא חטא או שתקן חטאיו בסיגופים ותעניות כראוי לתקן כל הפגמים למעלה. אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין פשיטא דלא גרעה רפואת הנפש מרפואת הגוף שאין כסף נחשב וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו כתיב.** והנה מדת חסד זו בלי גבול ומדה נקראת על שמו של הקב"ה חסדי ה' כדכתיב וחסד ה' מעולם ועד עולם כו' כי הגם שכל ישראל הם רחמנים וגומלי חסדים ברם יש גבול ומדה לרחמי האדם. אבל הקב"ה נק' א"ס ב"ה ולמדותיו אין סוף כדכתיב כי לא כלו רחמיו וכו'. וז"ש הנביא אחר החורבן והגלות חסדי ה' כי לא תמנו וגו'. פי' לפי שלא תמנו שאין אנו תמימים ושלמים בלי שום חטא ופגם בנפש ובעולמות עליונים ע"כ צריכין אנו להתנהג בחסדי ה' שהם בלי גבול ותכלית כדי לעורר עלינו רחמים וחסד עילאה שהוא רב חסד ורחמים בלי גבול ותכלית כמ"ש כי לא כלו רחמיו וגו'. וזהו שארז"ל אין ישראל נגאלין אלא בצדקה שיעשו גם אם יהיו פטורים מדינא כי אין בן דוד בא כו':

14. ספר מאור ושמש - פרשת פנחס ד"ה בני

הנה התורה הקדושה היא נצחית ומלמד אותנו במדת הצדקה היאך לנהוג את עצמו כי ג"ד מרומז על הצדקה שהוא ר"ת ג'ומל ד'לים. והנה הראשון הוא במדת הצדקה שצריך ליתן להעני בצנעה ובסתר שלא יבוש כידוע מגמרא דחגיגה דר' ינאי חזי להאי גברא דיהיב זוזי לעני בפרהסיא וכו' אמר לו מוטב דלא יהיב ליה וכו'. **ועוד שנית הוא במדת הצדקה שצריך ליתן להעני בשמחה גדולה** כדכתיב ואל ירע לבבך וגו'. והנה שמעתי מבוצינא קדישא הרב הקדוש מו"ה מנחם מענדיל זלה"ה מפריסטיג שאמר שראה בספר קדמון שעל כן לא מברכים ברכה על הצדקה כמו על שאר המצות מפני שצריך ליתן בשמחה והמון עם רובא דרובא אינם נותנים בשמחה על כן אין מברכין על הצדקה עד כאן דבריו. ...

15. רשימות שיעורים [גריד"ס]

✓ **שם.** בגמ' — כל העושה צדקה ומשפט כאילו מילא כל העולם כולו חסד. [חידושי אגדה]. העולם נברא במדת החסד של הקב"ה ותכלית כריאת האדם שיעשה גם הוא חסד כמו בוראו. כשאדם עושה חסד עם אחרים הוא מתדמה לבוראו וכך נעשה שותף במעשה בראשית. "עולם חסד יבנה" — בין ע"י הקב"ה שעושה חסד עם בריותיו ובין ע"י האדם שעושה חסד עם חבריו שבחסד מתקיים העולם.

16. גליוני מבחן חן

✓ **מה** שאין כן מי שעובר על עיקר הדין, וקופץ מיד לעשות חסד שהיא לפנים משורת הדין אינו נכון, וז"ש שמא תאמר כל חבא לקפוץ קופץ, ת"ל וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו, פי' מי שהוא ירא ה' תחילה לעשות את חיובו עפ"י דין, אז יזכה ה' בעשיית חסד, (קול יעקב, הוא בעץ יוסף).

✓ **שם** שמא תאמר כל חבא לקפוץ קופץ, הכוונה תחלה ראוי לאדם לשמור את המשפט המחוייב מצד הדין, ואח"כ אם יתחסד עם קונו לעשות לפנים משורת הדין, אז יצליח, וכמ"ש שמרו משפט ועשו צדקה.

17. רשימות שיעורים [גריד"ס]

✓ **והגמרא** ממשיכה: יכול אף ירא שמים כן וכו'. קל יותר לירא שמים להיות בעל חסד. היחס בין אדם לחבירו תלוי בשעור יראת השמים. מי שהוא ירא שמים עשוי להיות בעל חסד, ומי שאינו ירא שמים ר"ל עלול להיות אכזרי. חז"ל אמרו מי שכחש בחבירו מכחיש בשלישי שביניהם (ספרא, ויקרא ה, פסוק כא). כוונתם שבגול ועושק יש יסוד של כפירה בה' יתברך. לא יתכן שהמזלול בחבירו יהיה בעל יראת שמים. מי שיש לו יראת שמים אינו מתעלם מצרת חבירו ואינו מתאכזר אליו. הגר"ח צוק"ל שהיה מפורסם כבעל חסד נפלא אמר לבניו שבאופיו נולד אכזרי — אלא שע"י עבודה רבה על עצמו נהפך לבעל חסד, והוסיף מו"ר שליט"א שהגר"ח צוק"ל הצליח בעבודה קשה זו משום שהיה ירא שמים באמת.

✓ **שם**. בגמ' — שמא תאמר כל הבא לקפוץ קופץ ת"ל מה יקר חסדך אלקים. [חידושי אגדה]. במדה רבה, תלויה עשיית החסד בסבלנות עם הזולת. אנשים מעוצבנים חייבים להיות מתונים וסבלנים כדי לעזור לחבריהם הנמצאים בצרה וצוקה. אמנם לשנות א' ממדות האדם קשה מאד. בהתאם לכך ניתן לפרש: "יקר" הוא, כלומר, קשה מאד לאדם לשנות את האופי שלו לאישיות של חסד, כי בעל חסד יש לו מדות החסד באישיותו, וקניית המדות הללו קשה.

18. רשימות שיעורים [גריד"ס]

✓ **שם**. בגמ' — כל אדם שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים. [חידושי אגדה]. חז"ל אמרו אסתר ירקקת היתה אלא שחוט של חסד היה משוך עליה (מגילה יג). "ותשא חן וחסד לפניו", אסתר גברה על אחשוורוש כשנשאה חן לפניו על ידי יראת השמים שלה, ולכן צמה ג' ימים — כדי להגביר את כח יראת השמים שלה — כי ע"י זה נשאה חן לפני המלך.

19. גליוני מבנת חן

שם וא"ר אלעזר מאי דכתיב פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה וכו' אלא תורה לשמה זו היא תורה של חסד וכו'. היינו דאז נקרא חסיד המתחסד עם קונו, כמ"ש מהרח"ו, שהרי לומד שלא עמלק"פ, כ"א לעשות נחת רוח ליוצרו, (מנחם משיב נפש). ועי' עוד פי' בספר משאת משה (מוסר, מאמר כ"ח) בסופו, דע"י תורה לשמה הוא מקיים העולם, וזה הוי תורה של חסד, ועי' עוד משאת משה (מאמר כ"ט).

בס' לחמי תורה כתב, להבין מה שדימה צדקה לזריעה, לפי שגם בנתינת צדקה לפעמים נכשל בכנ"א שאינם מהוגנים, או ברמאי, ונמצא שלא קיים מצוה כלל, משא"כ בגמ"ח שהוא בין לעניים בין לעשירים, וגם באינו הגון, כדמצינו בכ"מ (דף ל"ה ע"ב) מלוה מקיים ביה בלוה וסלף בוגדים ישדם, הרי דמוחזק הלוח בעיני המלוה לאדם שאינו הגון ואעפ"כ מקיים ביה מצות גמ"ח. [הובא בס' מנחם משיב נפש].

20. גליוני מבנת חן

ועי' משאת משה (שיחת מוסר), דתורת חסד פירושו, דכל שלומד ע"מ שילמד אח"כ עם אחרים, אז תורה גופי' הו"ל תורת חסד, כמו מי שעוסק לקבץ מעות צדקה, נקרא עוסק במצות צדקה.